

RENUNCIA

DE MAJORAL DELS FELIBRES

Sr. Director de LA RENAIXENSA.

ON amich.

Fa pochos dias que he rebut del Consistori Felibren de Avinyó un títol de Majoral, que ab pressa he retornat, per no acceptar lo càrrech y distinció, no obstant de agrahir lo obsequi; mes com per algú dels flexibles en qüestió de Catalanisme s' haja intentat donar al motiu de ma renúncia una significació distinta de la que té en rigor, he cregut convenient fer pública dita renúncia (á qual fí, no he trobat millor medi que acudir á la generositat de Vosté,) y pera donar major forsa al motiu, acompanyarla ara ab novas declaracions, que passo á descobrir.

Partint del principi de que en la llengua dita Romana s' hi comprenen tots los idiomas y dialectes neollatins, sens que s' haja de senyalarne cap com á mes prehem-

ment, y atesa la diferència que fan los filólechs, la història y la tradició entre 'ls dialectes solament parlats y locals y las verdaderas llenguas, es á dir, aquellas que ab caràcter propi s' han elevat á serho de una nacionalitat y han tingut, durant mòltas centurias, vida oficial, històrica y científica; no puch acceptar una institució que, al pas de nivellar unas y altres, (pus eleva 'ls dialectes y rebaixa las llenguas al igual de aquells,) dóna preferència y generalisa una denominació sobre totas, com fóra la de Llengua de Oc, comprenenti lo Provensal y lo Catalá, sent aixi que 'ls mateixos Romanistas (científichs s' enten) fan diferència entre 'l Provensal, parlat ó escrit, y la llengua que en Fransa ne diuhen Languedocien, consideran com á convencional la Llengua de Trobadors, y fan figurar com á llengua especial, caracterisada y regoneguda, la Catalana, tal volta de mes vida, en lo temps passat, que totas las otras referidas.

Recordant, per lo mateix, que 'l renaixement actual de la llengua y literatura catalanas, així en particulars esforços com en organisació pública, es mes antich que 'l del Mitjdia de Fransa respecte de sas llenguas ó dialectes, y que 'l nostre té sobrats arrels, vida y esperansa, no puch acceptar tampoch una institució que, baix la apariència de federació, subjecta 'l nostre al altre, apunta la llengua catalana com á un de tants dialectes de que 's compon la Llengua de Oc, y fomentant lo cultiu de diversas maneres de parlar en distintas regions, la divideix mes y mes, en contra del propòsit que tinguérem tots los restauradors catalans actuals, qual fou unificarla en tot lo possible literariament. La federació, en mon sentir, existiria si, baix una denominació general y un fí comú literari, un y altre renaixement se cultivás respectivament, y 'l centre, la distribució de càrrechs supremos y de honras y distincions, la celebració de festas, certamens, etc., fossen alternativament un any á la part de sá y un altre á la part de lla del Pirineu, y la delegació de representant superior de un país, al enviarlo al altre, fos per verdadera elecció

de tots y nó erigintse per sí mateix ó nombrantlo ó acceptantlo 'l centre que 's fa constantment directiu.

En conseqüència y confirmació de lo que dich, pus tot vá unit, no puch tampoch acceptar que 'ls poetas catalans (que ben gloriós bolori ó abolench contan en sa història) hajan de batejarse ab lo nom de *Felibres*, nom de etimologia y origen ignorats, y que enbonhora poden lluhir nostres amichs de Languedoch ó Provensa, pero que seria eternament impropí en la pàtria de Ausias March, Fontanella y Aribau.

Es filla, donchs, de ma ànima catalana y nó de res mes la actitut y resolució que he pres, pus encara que no coneix personalment á mòlts felibres, ni ells tampoch me coneixen gayre, admiro per sas obras y fins venero á alguna de sas individualitats, y no 's déu péndrer may per despreci ni per orgull lo retorn de un títol que, apart de no tenir lo caràcter que tenen los dispensats per Académias, pórtia en sí una subjugació tocant á la llengua Catalana y á Catalunya, á que no puch ni dech assentir.

Véjas ara, ab tals explicacions, si es ó no justificada la renúncia que ha sigut objecte de est escrit, y que transcrich per necessitat pròpia, pera satisfacció dels que la aplaudescan y pera convenciment dels que la critiquen.

«SS. President, Vice-President y demás confreres de LOU FELIBRIGE.

Mòlt estimats amichs: Acabo de rébrer per lo correu un títol de Majoral del Felibrige y una invitació á la festa anual del 25 de Maig.

Per aquesta atenció vos dono las gràcias, sentint que no 'm permeten disfrutar de tan goig ni mas obligacions ni mós habers, no obstant que mon cor sia ab vosaltres:

Tocant á la honra del títol dech dirvos que m' ha sorpres, pus haventmho participat ja en Octubre de 1876, y nó havent jo remés lo boletí ab mon nom, professió y càrrechs públichs, que seria la senyal de acceptar, segur estava de que 'm donariau per renunciat, y mes segur n' estava quant pera tractar

de est assumpto, ó sia del Felibres de Catalunya, sols se tingué una reunió familiar convocada per lo poeta Quintana, en la que 's feren diverses observacions per los assistents, y desde llavors, may mes se 'ns ha convocat formalment, ni se 'ns ha donat compte del efecte que podian haver fet ditas observacions en vostre clar judici.

Al repetir ara la invitació y la honra, fins enviatme 'l títol, he de sentir doble agrahiment y afecte, pero aixó no basta pera trencar mon propósit, que may deveu interpretar com contrari á vostras personas y á vostra laudable institució, sí sols com resultat de una meditada deliberació, que passo á manifestarvos.

Mos treballs, publicats y coneguts durant ma vida literária, proban que m' he dedicat al estudi de nostra històrica llengua catalana, procurant unificarla en tots los dominis ahont se parlava, mes que dividirla fomentant lo cultiu de dialectes, que no ho arriban á ser y sí sols maneres locals vulgars de parlar, mentres que la generalitat s' ha entretingut mes en cantarla ó en explotarla, descuydant l' estudi.

Aixó ha engendrat en mi lo propósit de treballar, mes de treballar sol, tot sol, apartantme de las academias y de tota associació literária, en las que tinch poca fe; y com aquest propósit meu es ja conegut aquí, per no faltar á ell, dech dirvos, que no puch acceptar la honra ab que 'm distingíu de Majoral del Felibrige (á qual fí vos retorno lo mencionat títol,) si bé us estich mòlt regonegut y agrahit, esperant sols ocasió de servir á tots y cada hù de vosaltres, com amich particular y literat, en quant puga convenirvos.»

Anticipa las grácias á Vosté, Sr. Director, per sa generositat, S. S. y amich

ANTONI DE BOFARULL.

la que s'eren diverses observacions per los assaigs y desde
lavors may mes se ha convocat formalment ni se ha
donat compte del efecte que podian haver fet ditas observa-
cions en vostre clar judici.

Al repetir ara la invisió y la honra fins enviatme il títol
he de sentir dotat de un honor y no pasia per
tratar mon proposit que may deveu intirpirar com con-
trari a vostra persona y a voste l'indigne institució, si sols
testarvos.

ORÍGENS Y FONTS DE LA NACIÓ CATALANA

Mostrebells, publicats y coneguts durant ma vida literaria,
proban que m'he dedicat al estudi de nostra historica llengua
catalana, procurant unificarla en tots los dominis abont se
parlava, mes que d'una lo culiu de dialectes.

LA RASSA

que no ho arriban a ser y si sols maneres locals vulgars de
parlar, mentres que la generalitat s'ha entrenat mes en
cantarla ó en explotarla, des de l'estudi.

Això he engendrat en mi lo proposit de treballar, mes de
i se 'ns pregunta, ¿quina rassa d' homens
poblá l' Espanya, ó millor, á Catalunya, qué
respondrém?—Que los primers pobladors de
la nostra terra foren de la mateixa rassa del
período quarternari.

Del home quarternari catalá fins ara res ne sabém; mes
si referím l' home sense nom históric al ab-origena, y
aquest al quarternari, alguna cosa 'n podrém dir.

Certament, fins ara no hem trobat en los estratos del
dit período—que per altra part té poca importancia
en Catalunya—la calavera del home primitiu (1) com ha
succehit per altres païssos, mes de la seva existencia y
vida en un período de relativa civilisació per ell, n' hem

(1) Segons m' ha contat lo meu amich En Joan Sardá, l' estiu passat se descobriren
en una rajoleria del terme del Bruch prop Collbató, uns enterraments de la edat de
pedra que 's destruhiren sens que se 'n pogués treure tan sols un dibuix, empero se 'n
salvaren las armas, que son de *pedra de llamp*; y los grans d' un collar que portava
un dels guerrers enterrats.

Aqueix descobriment ve á confirmar lo que dihém respecte de la eiat de pedra ca-
talana, que per lo que veurém, tal volta acaba vint y dos sigles avants de Cristo.

trobat mostra en lo Puig de la Malavella, prop de Caldes del mateix nom.

Allá en lo cim d' un puig qu' en los temps pre-històrichs formá la illa d' un llach, s' han trovat restos d' una estació lacustre, aixó es, restos d' animals, sobretot de caballs, lo qu' es una nova prova del caràcter hipògafo del home quarternari, barrejats ab instruments trevallats per ma del home, ab destrals de sílex destinadas á la seva defensa y per lo seu trevall. En lo camp de Tarragona s' han fet també descobriments de destrals de sílex, per la part de Constantí, y encara creyem que per lo llach de Banyolas s' han trovat també rastres d' habitacions ó estancias lacustres de lo mateix período del sílex.

Mes á mesura que l' home anava civilisantse, ja segons son propi geni, ja segons las inspiracions de los seus vehins, marcava la seva existencia aixecant aqueixos monuments fins ara atribuïts als Celtas, menhirs, dolmens, etcetra, y que l' arqueologia y la antropologia moderna han demostrat perteneixer al home del período quarternari al arribar al período de la edat de pedra, aixó es, quan troba medis per trevallar las pedras més duras, lo sílex, per fersen destrals y ganivets ab que atendre á la seva defensa, y ab que ajudar-se en lo seu trevall.

D' aquest período de la civilisació dels nostres ab-orígenes, ne tenim més d' una prova en los menhirs de la Vall d' Aro, Sant Hilari Sacalm, Ascó y Santa Pau y en los dolmens de Moyá, avuy destruït, de Ull-de-molins y Vallgorguina.

¿Se va aixecar lo nostre ab-orígena per sí mateix al coneixement dels metalls? ¿Quí pot afirmarho ó negarho! Puig si la nostra rassa, al caracterisarse, la trobém estesa desde la frontera del Egipte á la de la Gal·lia, fins lo Ródano y Garona, quína necessitat tenim de suposar que 'l coneixement dels minerals, la seva manipulació y fundició nos arriba del Asia ó dels Celtas?

¿En quín temps los ab-orígenes del Nil arribaren á la edat dels metalls?

Los que se havian de reconèixer com germans, Lybichs, Berebers é Ibers, puig ho son antropológicament, ¿no s'havian de comunicar los seus coneixements? Tan difícil los havia d' ésser á los Libychs vehins del Egipte transmetre á la nostra terra los seus progressos?

Dos grans centres de civilisació nos permet consignar la historia. Un d' ells en l' Egipte, en la vall del Nil; l' altre en Asia, en las valls del Eufrates y del Tigris. Per efecte de la seva influencia, las regions vehinas arribaren á grans destinos, embestírense després y de lo seu top, ne resultá lo foch de majors y més elevadas civilisacions.

Lo delta del Nil un dia rebé com á conquistador á un poble semita que vingué á disputar á los egipcis la possessió del riu per ells sagrat; aquest poble semita es aquell dels reys pastors que ha reduhit la moderna ciencia á los Chethas y fenicis de Sidó. Vensuts á lo seu torn per los egipcis, y avassallats, portaren llavors per la mar que sempre repugná als egipcis, los fruyts de la seva civilisació á las més llunyanas terras.

Mes los Chethas quan la seva invasió del Egipte está clara que no 's quedarian aturats prop lo Nil, sino que orgullosos ab la seva victoria donarian per terra la volta al Mediterrani, mentres las naus de Sidó l' anirian costejant.

¡Aixís comensa la civilisació d' aquella Líbyca d' ahont sortí Cyrene la rival de Carthago, y Carthago la rival de Roma!

Veus aquí explicat aquell mito del Hércules egipci ó líbych, que sortí per fundar en Iberia, Cádiz, Sagunto y Barcelona, mito d' un poble comercial y conquistador que s' esten colonisant las costas mediterráneas.

Los Chethas s' apoderaren de la costa mediterránea, y per lo Guadalquivir pujaren cap al interior, vingueren després al Ebro y lo remontaren donant vista al altre mar, per ahont anaren per descubrir la Inglaterra, que també colonisaren.

Nosaltres creyém que áquestos semitas, aixís per serho

com per lo seu origen, son los Persas que Varron digué que arribaren á Espanya després dels ibèrichs.

Foren donchs los Chethas los que primer explotaren las riquesas mineralógicas de la península pirenaica, qu' era lo gran incentiu del comers en aquells temps, los que donaren nom á los nostres grans rius, per ells vias de gran riquesa comercial, com deya Plini del nostre Ebro.

Poble lo Chetha-fenici eminentment comercial y al que may li pasá per lo cap establir un gran estat polítich, prengué peu en Espanya, tal volta més com á poble comercial que com á conquistador, mes fos d' ell lo que 's volgués, puig probablement d' aixó may se 'n sabrá res, es lo cert que los Chethas, Sidonenses, Chourdos, Chouschitas y demás pobles de la confederació dels Chethas que arribaren á Espanya, quan la seva conquesta del baix Egipte, 's barrejaren ab los aborígenas ibèrichs de la costa y de las valls del Guadalquivir, que d' ells ve lo dirse Betis, y del Ebro, al qual també donaren nom, corromperen la seva llengua, que nosaltres creyém ésser la vasca, donant lloch á civilisacions que més tart sorprengueren á grechs y á romans acostumats á veuren de millors.

Gracias, donchs, á la civilisació semítica de la nostra costa y de las valls del Ebro y del Guadalquivir, comarcas de la seva preferencia per las sevas grans riquesas metallúrgicas, que anavan á omplir los forns de la Palestina, quan l' invasió cèltica ó aixís anomenada dels pobles del interior d' Europa, pogueren, més forts qu' ells en civilisació, retxassarlos y tancarlos en l' interior de la península, venint á quedar com presoners los que s' havian presentat com á conquistadors.

Entre lo Ródano, lo Garona y lo Ebro no hi quedá un sol Celta, y aixó ho diu En Thierry.

En lo Sur de la península, ni en la costa tampoch pogueren establirse.

Los Celt-ibers, donchs, quedaren tancats per l' Ocean, los monts Ibèrichs-Idubedos y los Mariánichs, ó de Serra-morena.

Y ab ells un poble d' un altre llass y d' una civi-

De modo que á la regió Celtíbera corresponen los pobles castellans. A la del Ebro lo poble aragonés, lo regne d' Aragó de la edat mitjana. A la del Guadalquivir la regió andalusa. Es dir, los Celt-íbers, los Chethas y los Tur-detans; la civilisació d' aquets últims es superior per los continuats efluvis líbich-fenicis que reberen, encisats per las grans riquesas del país, representadas en la mítica per aquell Hércules de Tyr que molts han confós desde l' antiguetat ab l' Hércules chetha-sidonés.

Havian també los fenicis comunicat la sèva civilisació á la Grecia, y á Chipre y Rodas, centinellas avansadas de la sèva civilisació ahont portaren lo alfabet, dit fenici, las sèvas arts y la sèva industria. Al caure Tyr, Grecia hereda en Orient la sèva posició y la sèva gloria. Las sèvas naus succehiren á las naus fenicias, y seguint per los seus rumbos aportaren també á las nostras costas, la California ó la América del temps antich.

Establiren los grechs las sèvas factorías en las Gal-lias per lo llarch de la costa mediterránea fins arribar á la Turdetania, mes los Cartaginesos fills dels chetas-sidonenses y dels tyrs que havian après á coneixer als grechs per los seus vehins de Cyrenne, llansaren las sevas naus en busca de las naus gregas, las destrossaren ab ajuda dels etruscos, y arruinaren las sèvas colonias ibéricas.

Los cartaginesos vingueren á la Iberia cridats per los seus germans de la Turdetania, per dirimir certas qüestions que 'ls portavan dividits; aixís prengueren peu los púnichs en la península.

Poch á poch anárense estenent, y á la Turdetania, qu' es quedaren per lo trevall de pacificarla, juntaren per conquista casi tota la Celt-iberia, mes al arribar al Ebro, Roma posá un veto á lo seu avans; veto del qual no 'n va fer cas Hannibal, desitjós d' anar á resoldre lo plet de la supremacia Romana ó Cartaginesa en lo mon, en la mateixa Roma.

Darrera dels cartaginesos vingueren, donchs, los romans, y ab ells un poble d' un altre rassa y d' una civi-

lisació ó cultura molt superior, y dels romans ne podém ben dir nosaltres alló de que, «vingueren com amichs pera resultar traydors».

La rassa ibérica, somesa durant sigles y més sigles á la influencia de la rassa llatina, 's modificá considerablement, deixá lo seu modo d' ésser social y polítich, olvidá la seva llengua, los seus Deus, devení, en una paraula, un poble llatí per l' influencia de la seva civilisació, no per lo crusament dels dos pobles, puig no tenia prou sanch Roma per aquesta inoculació.

Encara una nova emigració portá á la rassa ibérica nous elements diferencials; los pobles germánichs al avançar sobre Roma enviaren á Espanya á los Visigoths, cridats empero á la nostra provincia per los romans, de modo que per tercera vegada resultá alló de venir com amichs per sortir senyors.

Per últim, los Arabes ó Sarrains, que aixís los anomenavan los que 'ls hi feren cara, vingueren també á Catalunya, ahont estigueren sols vuytanta anys en la part d' ensá del Llobregat, de modo qn' en veritat tingueren poch temps per inocularnos la seva sanch, aixís es que no portaren al nostre llinatge elements considerables de modificació.

A contar del sigle VIII de J. C., no ha vingut cap més poble á unir-se al antich poble catalá, esceptuant los crusaments deguts á las relacions socials y á las familias, certament molt importants, mes no tant que pujan modificar lo primitiu temperament del poble ab-origena.

Resulta donchs, que la rassa primitiva rebé com elements constitutius ó modificadors del seu temperament á los pobles Chetha, Sidonés, Líbych, Romá y Goth, y com á elements civilisadors á los Tyrs, Grechs, Carthaginesos Arabes. Aquestos dos últims pobles empero han d' ésser contats entre los primers per lo que fa á lo primitiu poble catalá, del qual més endevant ne veurém los seus termes.

¿Fins á quin punt los pobles conquistadors modificaren

lo llinatge ab-origena? Aixó tindrem ocasió de veurho al tractar del *poble* catalá, allavoras veurém si los conquistadors trovan fàcilment lloch en la nostra terra, y per lo tant bona acullida, qu' es de lo que n' havia de resultar lo crusament de rasses, ó bè si continuament retxassats no deixavan en nostra terra mes qu' elements formals, es dir, d' aquells que no tenen arrels, ó no arrelaren en la terra catalana.

En lo primer cas, la nacionalitat decau, mor; en lo segon, á cada ocasió favorable renaix com lo Fénix de la fábula de las sèvas cendras, que amagavan y conservavan lo caliu.

Sols, donchs, quan haurém dat fi á aqueixa part del nostre trevall, sabrém ab tot rigor lo temperament y fisonomia del poble catalá, lo que las varias rasses premenadas han deixat en lo seu llinatge, es dir, allavoras sabrém si ha passat á los pobles estrangers que vingueren á visitarnos, ó á quedarse en casa, lo que á certs vegetals quan se 'ls trasplanta y porta en climas y terras diferentas, aixó es, que 's moren ó 's transforman, donant lloch, en aquest últim cas, á un nou vegetal, ó sense metáfora, á un poble nou.

I. ABORIGENA

Avans empero de passar endevant, es de tot punt necessari que justifiquém la relació que acabém de fer de los pobles qu' han vingut á modificar la rassa aborigena de Catalunya, y encara aquesta relació que tantas teorías contradiu, y que tants fets dats per probats ve á tirar per terra ó á posar en dubte.

Examiném, donchs, la última teoria, la que té més importancia, puig nos ve acompanyada ab lo nom de *crítica*.

¿Y qué 'n diu En Antoni de Bofarull (1) de la rassa ab-

(1) *Historia crítica civil y eclesiástica de Cataluña*.—Tomo I, pág. 14, col. 2.^a

origena? Per lo historiador crítich de Catalunya, «*las razas primitivas de España eran iguales en su origen á los escitas del mar Caspio.*»

¿Cóm, l' home quarternari aparequé en la Scitia? Si nostre historiador crítich hagués dat més importancia á la antropologia y a la arqueología moderna, no hauria escrit certament lo que deixém copiat. Avans de las irrupcions de *tots* los pobles assiátichs, *totas* las terras estavan pobladas; cóm y quán y de quína manera, es cosa que ara no 'ns interessa averiguar, pero lo fet es de tan rigurosa exactitut científica, que no hi ha avuy més que una opinió unánime entre tots los sabis d' Europa, y aquesta es, la de que l' home quarternari ha existit, y que 'l quarternari es l' aborigena en totas las nacions del mon.

La civilisació desarrollantse en uns punts més que en altres, com avuy mateix succeheix en Europa, ahont es evident que no tots los pobles que la habitan han arribat á un mateix grau de civilisació y de cultura, formá varis centres, que per l' efecte del progrés, los podém considerar com fent las funcions dels pulmons per lo cos humá.

Aquestos centres apareixen en lo Ganges, en lo Eufra-tes, en lo Nil, que son las grans arterias.

Los seus orígens se perden per mitj las boyras del temps, es dir, de la cronología.

Quan arriban á una época de certitut histórica, los dits centres han arribat ja á un cert grau de madurés, surten armats de cap á peus com la Minerva de Atenas. Sols estudiant los pobles que 'ls rodejan y que 'ns han donat á coneixer, es com nos podém formar idea de la sèva primitiva civilisació.

Estudiant donchs aquestos pobles los veyém primer habitant per las covas, —trogloditas— després quan la sèva industria los ha ensenyat la manera de pulir y tallar las pedras, fan d' aquestas las sèvas armas de defensa y de treball; després aprenen lo coneixement dels minerals, y á contar d' aquest moment, es quan l' home marxa de plé per le camí del progrés y del seu perfeccionament ab to-

tas las velas desplegadas, com nau que lo vent empeny per popa.

Per En A. de Bofarull l'home troglodita, megalita y del bronzo no ha existit en la península Ibérica, puig no 'n diu una paraula, á pesar d' haverlo estudiat y dat á conèixer En Busk en las covas de Gibraltar; Casiano del Prado en los terrenos quarternaris de la provincia de Madrid, Lartet en las dos Castellas; Cordeiro en la conca del Tajo; Góngora en Andalucía; Tubino en Vilanova y molts y molts altres. Y perque 'n parlés del home primitiu, encara que tampoch conegués lo nostre Historiador crítich lo descobriment de Caldas de Malavella, li debian bastar las destrals de silex de Constantí qu' ell mateix cita.

Lo scita, donchs, no es ni lo troglodita, ni lo megalita, ni l'home de l'edat de bronzo. No farém nosaltres l'injuria de creure qu' En Antoni de Bofarull los ha confós; no, ell no n'ha volgut parlar.

Deixém donchs l'home primitiu que ja l'tornarém á trobar y vinguém al scita del Historiador crítich de Catalunya.

La teoria scítica estava en boga y en gran predicament anys endarrera. Un sabi antropólech, lo suech Retzius, estudiant los cráneos del poble finés de las riberas del Báltich, d'origen scítich indiscutible, y comparant los resultats obtinguts, ab los que havia tret del estudi de dos cráneos vascos, deduhí, que una rassa scítica, composta de varias familias havia poblat l'Europa d'un cap á l'altre, y que aquesta rassa d'homes era de cap curt y rodó, de baixa estatura, ulls y pel negre; es dir, una rassa braquicephala.

Fins 1860 la teoria de Retzius se tingué per indiscutible, mes á contar de dit temps, comensaren á aixecarse alguns dubtes; avuy sols té partidaris entre los que no segueixen lo curs progressiu de la ciencia,—parlém dels antropólechs.

Un sabi arqueólech inglés, Mr. Thurnam estudiant los cráneos descuberts en la Gran Bretanya del home de la

edat de pedra, quedá confós al veure que per conte de ser braquicephals eran dolicocephals, aixó es, propis de una rassa de cap llarch y estret, de ulls blaus, grans y cabell ros; la bretxa que obrí lo seu descobriment á la teoria de Retzius era tan ample que de front se hi llessaren á lo seu assalt tots los més celebrats antropologistas d' Europa, portant al cap aquells dels seus partidaris que més l' havian feta coneixer y celebrar.

Mr. Brocá comensá tot desseguida á estudiar los cráneos que s' havian enviat á Retzius del museo antropológich de Paris com á cráneos vascos, y resultá que no sols no eran vascos, sino que ningú sabia d' ahont havian vingut al Museo. Allavors, ajudat per un metje espanyol, per lo Doctor Velasco que li enviá sexanta cráneos vascos d' un cementiri dels sigles XII y XIII, veje que tots ells, al revés de lo afirmat per Retzius, per conte d' ésser braquicephals eran dolicocephals, mes d' una mostra tan especial que 's distingian de tots los dolicocephals fins allavors descuberts en lo resté del mon.

Tan gran descobriment lo portá á Espanya ahont vingué per estudiar sobre 'l terreno la rassa vasca, emportantsen además de las sèvas observacions directas, un bon número de cráneos de S. Juan de Luz, que li donáren també los dits resultats.

En aquest estat de cosas, un inglés, Mr. Busk, recullí de las covas de Gibraltar un cert número de cráneos que portá á Brocá porque 'ls estudiés, y com aixó s' escaygué ab l' estudi que 's feya allavors dels Berebers de l' Africa, —del Atlas—y dels Guanches de las Canarias, poble aborigena esterminat en lo sigle XVI de J. C.; Mr. Brocá pogué, no sols dels nous datos que li proporcionava Busk, si que també dels dits estudis que vingué á fer en Espanya, que la primitiva rassa ibérica era dolicocephala, sino que comparant los resultats obtinguts ab los que resultáren del estudi dels cráneos guanches y berebers, y dels trogloditas de la Aquitania, allavors també descuberts y per ell estudiats, que los habitants aixís de la Aquitania, com de la

Vasconia, com de Gibraltar, Africa del N. y Canarias tenian una mateixa conformació craneològica, es dir, que tots eran dolicocephals, pero d' aquella manera vasca de la que avans no se li coneixia parella (1).

Lo sabi professor aleman En Virchow, avuy dia la primera autoritat d' Europa en aquestas materias, secundá á En Brocá en la seva campanya contra la teoria de Retzius, y havent dit lo sabi francés «que la braquicephalia y la dolicocephalia no donan characters prou rigorosos per servir de base á una classificació de rasses, per ahont se compren l' error de Retzius, en tant que la seva opinió la confirman diariament los nous descobriments que 's fan, vé qu' encara sigan en curt número los cráneos braquicephals descoberts;» En Virchow antropologista també, desconfiant fins del método d' observació recomanat per En Brocá, que vol se clasifiquen los cráneos per l' índice cephalich, digué ab gran eloqüencia: Com «de totas las facultats que posseheix l' home, la llengua tal vegada es «la única que no li ha sigut donada, de modo que la «llengua es una producció del home, y no un dó dels «Deus, y tant quan un poble viu, la seva llengua viu ab «ell, y encara que la modifique, segons las circumstancias «ó las necessitats del temps y de la civilisació, y certas «locucions envellescan y cayguen en l' olvit, altres, en «cambi, s' admeten ó crean, per lo que totas aquestas mudansas apénas si afectan á la forma; y com lo que no 's «crea, lo que 's trasmet de generació en generació, present en incesant desarrollo formas sempre novas y «adaptadas á las necessitats de las varias épocas, son las «arrels de las paraulas á las quals se pot anomenar dient «que son las bases de la llengua,» (2) d' aquí qu' En Vir-

(1) *Memoires d' anthropologie*, par Mr. Brocá. - Vol. II. *Cranes basques de Zaraus*, pág. 32. — Vegis també las memorias: *Fets et discussions relatifs a l' home prehistorique*; y los *Autochtones* que 's troban en lo mateix volum.

Ara 's compendrà quina perdua més gran no ha fet l' antropologia catalana no haventse guardat la calavera de l' edat de pedra de que avans hem parlat.

(2) *Revue scientifique*, vol. XIV, pág. 11, col. 1.ª. — *Les peuples primitifs de l' Europe*.

chow demostrés que 'l poble vasch no es un poble Fines per lo mateix que no té una sola radical comuna. Per últim, lo mateix Virchow diu: «fins avuy res nos autorisa á »creure que las rasses finesas hagin tingut en Europa una »edat de pedra.» (1)

Si los scitas, donchs, no arribaren á Europa durant la edat de pedra, ¿quín poble aixecá en Catalunya los menhirs de las valls d' Aro y Santa Pau, y los dolmens de Moyá y Vailgorguina?

La nostra pregunta per molts fins será ridícula, y per lo que toca al Historiador crítich de las nostras cosas, los dits monuments son «*indudablemente célticos*». Y encar per lo dit senyor los íbers, scitas, indo-escitas, celto-scitas, celtas, celtíberos, galos, etc., «*tienen un mismo origen ó procedencia,*» d' aquí que los dits monuments puguin donarse á cualsevulla dels pobles anomenats per més que l' Ethnogenia s' esgarrifi de tal assimilació.

Suposant que los scitas y los íbers tinguessen un mateix origen y procedencia, ¿cóm havia d' ésser aquesta igual á la dels celtas? ¿No son los celtas, per ventura, un poble ariá, germánich ó indo-germánich? Donchs ¿cóm han de tenir un mateix origen si los primers son turanesos, es dir, pobles de llengua de aglutinació, mentres los altres ho son de flexió?

Y respecte als monuments de *indubitable carácter céltico*, ¿qué ensenya l' arqueología moderna?

Que aquells que no continguen restos de bronzo, han sigut erezits per los pobles de la edat de pedra, y aixó ho diuhen En Ferguson (2); y en Bertrand, que va concorrer al premi ofert per l' Institut de França, y que 'l guanyá sobre 'l tema: *Arqueología céltica y gallica*.—*Memorias y documents relatius als primers temps de la nostra historia nacional*, formula las *conclusions* del seu treball en

(1) *Revue scientifique*, vol. XIV, pág. 111, col. 1.ª.—*Les peuples primitifs de l' Europe*, pág. 10.

(2) *Rude stone monuments in all countries*, plan. 45 y 119.

aquestos precisos tèrmens: «Primera hipòtesis: que 'ls
»monuments anomenats cèltichs han sigut erigits per los
»celtas.—Aquesta hipòtesis... *ha de abandonar-se del tot.*»

«Hipòtesis en relació als fets.»

I. «Los dolmens son tombas, y perteneixen á la edat
»de pedra.»

II. «Los tumuls son tombas y perteneixen á la edat
»de bronze.»

Conclusió: «*Las primeras d' aquestas tombas son pre-
»cèlticas; las altres cèlticas.*» (1)

Y encara afegirém, donchs, pus en vista del error de nostre Historiador crítich hem de creure que fins á nosaltres no han arribat los resultats de la arqueología moderna, qu'En Alfredo Maury, que á la autoritat del seu nom, afegeix la de la seva posició oficial de secretari de la secció del Institut d' *Inscripcions y bonas lletras*, diu: «Se han
»registrat un gran número de dolmens, y en la seva major
»part, al menys per lo que toca á Fransa, no s' ha trobat
»boçí de bronze ó de ferro, ni de cerámica romana, ni cap
»rastre, en fi, d' una industria ja avansada.» ... «*Vetens
»aquí, donchs, del altre costat dels celtas y dels gal-los,
»puig qu' ells se servian d' armas de bronze y de ferro* (2).

En Brocá repeteix lo mateix en una notabilíssima memoria sobre 'ls celtas (3).

¿Donchs los celtas no son los íbers? ¡Y que han d' ésser!
Un entussiasta dels Celtas, un contradictor d' algunas de las afirmacions d' En Bernard, un dels homens de més consideració qu' han sortit á la defensa dels celtas, En Henri Martin diu: (4) *La historia ha senyalat sempre un poble anterior als celtas en lo Sudest d' Europa... los íbers.*

(1) *Revue archeologique*, vol. 7, pla. 217 á 237.

(2) *Journal des savants*, Mars 1877, pla. 180.

(3) *Memoires d' Anthropologie*, vol. I, pla. 274.—¿*Qu' est ce que les celtas?*

(4) *Revue archeologique*, vol. 16, pla. 328.—*De l' origine des monuments megalithiques.*

¿Ahont anirém, donchs, á trobar aquella rassa rossa catalana que se 'ns donava com proba de la vinguda dels céltichs á Catalunya, ahont, si segons nosaltres, no hi posaren may lo peu?

Als aficionats als estudis céltichs, y á tots quants creguin que la rassa rossa catalana es céltica, 'ls aconsellém que llegescan las memorias d' En Brocá sobre 'ls celtas, aixó es, á més de las citadas, las tituladas *Sobre 'ls orígens de las rasses d' Europa*, y l' *Anthropología de la Fransa*.

Craneológicament los celtas eran per En Retzius dolicocephals, y los aborigens braquicephals; per En Thurnam, á lo menys per lo que fa á Inglaterra la cosa passa al revés; y per En Brocá la qüestió no 's pot resoldre per lo mateix que las rasses s' han barrejat tant y tant, que 'ls habitants d' avuy en dia dels departaments habitats avans per los celtas, resultan braquicephals y dolicocephals.

Dexém ara aquest punt, que ja 'l tornarém á trobar, y acabém lo poch que 'ns falta dir respecte l' aborigena.

Tenim, donchs, que los menhirs y dolmens prenomenats, los aixecaren los pobles ab-origenas, ó 'l poble autochtó catalá; son, donchs, lo recort que 'ns ha deixat la rassa originaria de la seva primitiva civilisació.

Altres recorts, com hem dit, ne tenim del home de la edat de pedra.

En la estació lacustre del Puig de la Malavella s' hi han trobat vint pessas dentarias fòssils, molts fragments d' ossos de animals de diferents especies, y junt ab ells vinticinch trossos de silex afectant las conegudas formas de la época paleolítica. Entre las pessas dentarias s' han reconegut dotze molars de caballs, *equus fosilii, varietas placidens*; dos molars de cerf, *cerbus elaphus*; un gran molar de bou, *bos primigenius*; un caixal de porch y un molar d' anyell (1).

(1) *Revista de literatura ciencias y artes de Gerona*.—Año I—1877—pág. 50.

Ara bé, ¿qué 'n diu En Lubbock de las estacions lacustres de Suïssa, fins ara las millor estudiadas?

Qu' en las estacions lacustres suïssas s' han trobat lo *equus pliscidens*, lo *cerbus elaphus*, y el *bos primigenius*, y que aquestos son los animals que ab major freqüència s' troban en las ditas estacions; mes ahont se veu la precisió ab que ha sigut caracterisada la estació del Puig de la Malavella, es en aquell «molar d' anyell ó altre especie de rumiant jove y de curta talla» trobat en lo dit punt, puig En Lubbock, referintse á n' En Rüttimeyer, diu: «la ovella de la edat de pedra no s' diferenciava de la dels nostros dias més que per la seva petita talla» (1).

Ja hem dit qu' En Brocá, comparant los cráneos aquiratans ab los vascos y 'ls de Gibraltar, havia dit que per ells no trobava altre parentiu, com no fos ab los dels Berebers y Guanches de las Canarias, ó ab los Indios del centro de América.

Com avuy lo del enfonsament de l' Atlántida está molt lluny de tenirse per fábula, com en altre temps, de lo dit per En Brocá y comprobat per En Tubino en l' últim Congrés celebrat en Fransa per la *Societat per l' avansament de las ciencias*, resulta la següent hipótesis: «de que havent estat unida l' África ab Espanya des lo período carbonífero al quarternari, l' home quarternari dels dits païssos tenia uns mateixos caràcters craneològichs,» opinió sostinguda entre nosaltres per En Delgado, En Tubino, etc.

Llingüísticament, la demostració de que una mateixa rassa pobla los dits punts, aixó es, desde 'l Garona al Egipte donant la volta per l' estret de Gibraltar, y lo centro América, es ja més difícil de provar. En Virchow en lo treball premenat estudia detingudament aquesta qüestió, y diu: «del imperfecte coneixement que s' té de la llengua bereber resulta que no s' pot referir aqueixa

(1) *L' home avant l' histoire*. pág. 145 á 149'

»llengua á la vasca, ni viceversa, y qu' en iguals condicions nos trobém respecte dels pobles d' América.» Empero D' Avezac diu que la llengua dels Berebers té moltes analogías ab la dels Guanches (1).

En Renan diu:—«La terminació *tah* tan característica dels noms berebers (Zenatah, Meratah), y que segons Ibu Khaldoun es una terminació plural, no sería idéntica á la terminació *tani*, (Mauritani) qu' en África, y sobre tot en España, indica los noms de pobles? La hipòtesis que uneix los íbers á las poblacions indígenas d' África trobaría en ella una especie de confirmació.» (2) Nosaltres doném de la terminació *tah* una explicació que 'ns sembla més justa, y que fins nos estranya qu' hagi passat per alt al sabi francès; mes tinga lo valor que 's vulga, lo qu' ell ha dit sempre prova lo que preocupa la qüestió á antropòlegs y lingüistas.—Un altre lingüista, En Halevy, ha demostrat la influencia líbica d' altre manera; aixís s' explica:

«En Gesenius diu que *š* reemplaça en fenici l' article *š* y com a exemple treu lo nom de Cádiz que s' escriu *šgd*. Empero aquesta segona forma es líbica ó bereber, puig en llengua líbica ó bereber, casi tots los noms masculins comensan per *š*.—Los libys formavan la massa de la població de las colonias carthaginesas d' Espanya y de las illas del Mediterráneo» (3).—La qüestió, donchs, está encara en estudi y fins nos sembla en camí de prompte resolució y en sentit favorable á las afirmacions antropológicas.

Si, donchs, resulta del estudi dels cráneos vascos y berebers, es dir líbychs, una barreja de cráneos braquicephals y dolicocephals, es dir, de rossos y morenos, ¿per qué hem de atribuir los rossos catalans á un

(1) «Certs caràcters de la llengua vasca 's troban, com sovint se diu, en las llengües americanas...»—*La linguistique*, par Abel Hovelacque, pla. 13.

(2) *Histoire des langues sémitiques*, pl. 202.

(3) *Melanges d' épigraphie et d' archeologie sémitiques*, par Joseph Halevy, pl. 3.

poble històric? ¿Se vol mostra més gran de la antigüetat de la rassa rossa catalana, que dirla germana de origen de la rassa rossa líbyca? ¡Rossos al África! ¡Quina ironía del temps!

Los rossos africanos no 's coneixeren fins Champollion que 'ls troba pintats en las tumbas reals de las dinastías xix y xx, es dir, en monuments de 2500 anys ans de J. C.; la descripció que 'n fa En Champollion es la següent: «pell de color de carn, ó sia pell blanca, del matiz més »delicat, nas recte ó lleugerament encorvat, ulls blaus, »barba rossa ó roja, alts y prims, vestits d' una pell de »bou sens pelar, veritables selvatjes *tatues*, en varias parts »de son cos» (1). Per Champollion aquestos blanchs eran europeos; Burgsch, Chabas, Rougé, en una paraula, los egiptolechs moderns han demostrat qu' eran los líbychs, y En Deveria los presenta com donant «lo tipo dels habitants primitius d' Europa» (2) puig creu que per compte de ser ab-origenas de la Libya son los representants d' una rassa emigrant europea, y, encara que aixís fos, sempre lo fet tindria gran importancia per nosaltres, puig si no era una emigració ibérica, quan menys aquell poble hauria atravesat la nostra península, y ja está dit que rastre ne havia de dexarnos. Mes nosaltres, considerant que 'ls dits rossos portan lo nom de líbychs, *Libou*, y no 'l de europeos *H' cia-nebou*, los creyem líbychs, y representants de la rassa ab-origena, antropologicament similar de la ibera ó vasca.

S. SANPERE Y MIQUEL

(1) *L' Egipte ancienne*, pág. 30.

(2) *Revue archeologique*.—*La race supposée proto-celtique*, vol. Ix, p. 43.

UN DESAFÍO Á MORT

(Continuació.)

A major part dels habitants de Berberia descendim del gran Ismael. No vull fervos la nostra alabansa, mes, vos, Abenazir (tal me feya anomenar), que haveu viatjat y 'ns podeu coneixer, seréu més just ab nosaltres, que molts historiadors que 'ns han anomenat lladres, deslleals, inconstants y que, si som summisos y humils, ho debem á nostre abatiment y degradació. Forem un dia vencedors, nostras cimitarras feren reynar al Coran en vostra Espanya y la mitja lluna brillava ab pompa en la cima de vostres mes sumptuosos edificis. No puch sens dolor recordar aquells dias de gloria, y ploro al present al contemplar nostres aduars dispersos y disoltas nostras tribus mes numerosas. Y perque ara no som poderosos, perque no dictam lleys, nos tractan de mentiders y 'ns motejan de débils.

Perdoneu á un anciá aquest desahogo, aquesta petita digressió, filla tan sols del amor á sa patria y del honor de sa creencia. Estem dispersats, sols nos uneix lo perill

comú, com podeu haver observat en los camps de Vadras, als que acudirem diferents tribus pera salvar nostra independència. Jo so 'l Cheik de la tribu de Catron, subjecte al Divan de Fessan. He procurat sempre conservar en ma petita demarcació las costums de nostres pares y aquella sensillesa que tant nos ha encarregat Mahoma. He predicat sempre la beneficència com la virtut mes agradable á Deu, cregut de que una bona acció val moltes oracions y que la almoyna es mes sagrada que 'l rhamadan. A aquells que no poden assistir á las oracions, los encarrego que las suplescan ab caritats, ab la beneficència y la hospitalitat. Ab aquestos actes y norma de vida he sigut sempre volgut y respectat de mos subdits, que, mes que com á Cheik m' estiman com á pare.

Felís haguera termenat ma existencia si desgracias de familia no haguessen amargat mos dias al parer de tothom tan ditxosos. Vas perdre á mos pares en ma juvenesa, mes me consolaren de sa perdua la estima de mos vassalls y l' amor de ma virtuosa Rozayda. Sols una cosa mancava á ma felicitat... desitjava ser pare, triguí á serho y 'l naixement de Zimena me roba las caricias de ma idolatrada esposa.

Creixia á mon costat ma tendre nina, com creix una delicada flor en la cavitat d' un nopal resguardada del vent per sas brancas protectoras. Encara 'm sembla veurerla adormida en mos genolls y com sas manetas jugavan ab las cintas del meu turban. Era mes guapa qu' una poncella mitx oberta, tan vistosa com una flor que naix... Un sospir li apagá la paraula y sos ulls se anegaren en llágrimas.

Era una gloria y una ditxa. Las suas faccions eran las de sa mare; m' agradava sentarla en ma falda y contemplar sa naixent boniquesa. Sent mes grandeta li contava l' historia de ma juvenesa y las virtuts de ma difunta Rozayda. Zimena se sonreya y s' abressava al meu coll, com s' enlassa ab l' euforbi la vainilla del desert.

No molt lluny d' aquí vivia un amich meu, company ja

de mos primers anys; tenia un fill qu' avansava á Zimena d' una primavera. Se deya Ismael; dormian en lo mateix bressol; creixent y jugant aplegats no podian menys d' estimarse; encara no coneixian l' amor y ja s' habian jurat una estimació eterna.

Zimena per no separarse de son costat, la seguia en la cassera, ell li havia ensenyat lo maneig del arch, tirar la fletxa y atravessar al xacal en sa carrera al que perseguian despres montats en son caball alarb. Aquestas eran sas ocupacions del dia, ademés del cultiu de las terras; en las vetlladas venia Ismaél aquí y ajudaba en cambi á ma filla en sas feynas de casa; estenian los dátils, purgavan l' arros, lo blat y 'l moresch. Ab la continuació de veures y tractarse cresqué son amor; jo 'm complauhia ab sas festas ignocents perque també desitjava sa unió.

A la vesprada d' una tarde horrorosa un vent furiós, aixecant montanyas de sorra soterrá una caravana entera de la que sols s' escapá son jefe. Havia anat á Darah per vendre generos y vituallas procedentas d' Egipte y al tornarsen trobá la mort en los arenals de Zahara. Lo jefe que se salvá vingué com vos á demanarme hospitalitat. Era Abdel.

Si heu visitat las ciutats que 'l Nilo banya, haureu ensempe recorregut las voras del Tigris y l' antich regne de Saba, avuy Abissinia y estudiat lo carácter de sos habitants. Acostumats desde sa petitesa al maneig de las armas, no sent contats entre 'ls homes fins haver mort un enemich ó alguna fera, son homes robustos é impetuosos. Las mateixas montanyas d' Abissinia son formadas de tal manera que representan al natural murallas, torres y fortalsas, com que la naturalesa inorgánica contribuí també á desarrollar son carácter fogós é indómit. Podria dirse que son tan forts com sos bous corpulents y tan terribles com los tigres que assolan sos camps.

Aquesta era la patria de Abdel, un de sos fills més valerosos y dels aguerrits habitants de Saba. Criat sempre en eixa zona era fogós, mes no havia conegut encara cap

d' aquellas passions fortas que decideixen moltes vegades de nostre destí. Lo desgraciat no pogué veurer á ma Zimena sens concebre per ella una passió frenética. Ma filla se trobava alashoras en la primavera de sas gracias y 'l cor d' Abdel, dur com lo diamant, palpitá d' una manera estranya, desconeguda per ell, pero intensa y vigorosa. Hi ha sérs apátichs en qui las passions tardan á naixer, pero al apuntar son ja irresistibles. Conegué Abdel que may seria estimat; que un altre estimava á Zimena y que aquell era 'l correspost.

Aquesta idea encengué en son cor altre passió encara més fatal que la del amor, la gelosía se 'n apoderá subjugantlo ab sos grillets y manillas de fortíssim cer. Per algun temps se esforsá en ofegar las primeras sensacions d' aquesta passió vil, mes sos esforsos foren inútils; havia probat abandonar ma cabanya, mes al veurer á ma filla li mancavan las forsas y allargava sa estada ab lo pretest de visitar al desert y veurer si trobava algunas reliquias de la caravana. Alguns dematins després de la son reparadora, 's trobava ab més forsas pera despendres d' aquell buytre que li desgarrava y partia lo cor y se 'n anava, mes la idea de no haberse despedit de Zimena lo feya tornar per aumentar sa passió y sentir sa ánima ab més forsa los més greus torments.

Quan los dos aymants conversavan ab veu baixa, formant per l' esdevenidor projectes falaguers, ell s'arrastrava com una serp pera turbar sos amorosos col-loquis; fruncia sas pobladas cellas, tot destorvant la conversa; més d' una volta havia tremolat juganera Zimena al reparar sas miradas centellants y son cenyut aspecte.

Ocupada ma filla ab los quefers de casa, no feya molt cas de las atencions minuciosas ab que Abdel sol·lícit procurava captivarla; aixís es que al veurers en certa manera expulsat se ressentia molt més de las festas que feya al amich de sa infantesa.

Aquest, no recelantse de res, dirigia á ma filla devant d' Abdel qualsevol expressió d' afecte y li comuni-

cava sas il·lusions y la ditxa que gosarian en l'esdevenidor.

Aixó era una serie d'agudas punyaladas que destrossavan son cor; eran colps de pedra foguera que treyan espurnas que avivavan, per dirho aixís, la flamaradá que consumia sas entranyas.

Algunes voltas al veurerlos bregar demanant y negant un petó, havia portat maquinament la ma á son punyal y una idea terrible havia fet acudir á son front un suor gelat.

En un d'aquestos moments fou quan concebí un projecte fatal... de sanch.

L'amor gelós, aquest tempestuós torbellí que s'havia apoderat de totes las sevas facultats, sols lo empenyia á un resultat exclusiu; una sinistra llum guiava sa estraviada rahó y la conduhia á una idea fixa, invariable; era tal volta l'abisme, mes, no importava, era la venjansa.

¡Venjansa! deya, ¡sanch! ¡assessinat! Vetaquí las únicas paraulas que troban eco en mon cor y que'm fan somriurer. ¡Sanch! necessito sanch, necessito fer trossos d'un cor que regna sobre Zimena, que la ama y... es amat! Y l'infelís empunyava convulsivament lo punyal, mes temia luego los sospirs y las llágrimas que ma filla vessaria sobre el cadáver de son rival y estava gelós de aquells sospirs y d'aquellas llágrimas: tenia por d'aumentar més l'amor d'aquella qu'ell no podia olvidar, á favor del home que tan injustament sacrificaria. Zimena, discuria y deya, te malehiria, y vacilava llavors en la resolució homicida...

Una idea felissa, un pensament consolador acudí á sa pensa.

JOAQUIM SALARICH.

(Seguirá.)

LA SESTA.

Durará poch.

Avúy al llevant de taula

he devallat al jardí,

y ab un cigarro á la boca

m' he assegut en un pedrís.

¡Quín be de Deu de tanyada

ha esclatat aquest Abril,

d' un verger que 's mal conrea

me 'n ha fet un paradís!

Los rosers cercan els arbres

y s' enflan cap als cims

per mostrar millor ses roses

enceses com á calíus.

L' anyell peyx les qui s' esfloran

y no les pot esvahir;

tot l' hort una toya sembla

tan tendral está y florit.

¡Com verolan les cirerés!

vermellejan com róbins,

y els aucells picant senyalan

les que merexen cullir.

Les branques afexugades
 ab tant fruyt s' han ajupit;
 par que se vinclen aposta
 per que les haja el meu fill.

Tarongers y llimoneres
 fan lo seny embadalir;
 poms d' or fullats d' esmeragdes
 plens de flor de llessamí.

Y exes voltes florejades
 de perfumat ombradís
 á un' arca de Noè á lloure
 donan jóch, soplutx y abrich.

Aviram de tota mena
 regaladament hi vius
 desde 'l pago de llarch ròssech
 fins los ánechs y cunills.

Els coloms s' hi fan l' aleta,
 hi escotxetjan les perdius,
 y el gall volent cantar l' hora
 lo veynat axorda á crits.

Nou Adam d' est hort lo tresca
 un infant ros y garrít,
 que com peyx á les bestioles
 lo festejan sempre humils.

L' Eva, n' es sa maynadera,
 d' ulls blavenchs pero axarits,
 montanyesa qui s' anyora
 cada colp que n' ha d' exir;

Puix que n' es la rebostera
 del morèsch y del país,
 y el llenguatje de sos hostes
 sab y entén pel cap dels dits.

Lo qu' ara 'ls aucells refilan
 ¡axò plá que 'u traduhís!
 cantan que s' esgargamellan
 y ensemps fan de mál capir.

Lo brollador també hi canta
d' un sò cada degotís;
y tot sorolla y belluga,
tot rumbeja y fá 'l cap viu...

¡Oh amiga naturalesa,
quí es l' artista que 't copiy?
qui no 'n té prou d' escarnirte
sos pinzells pot fer bossins.

Jugant ab la marinada
cada fulla 's gronxa y riu,
y cada volta que 's gronxa
muda y gira el colorit.

Cent castes de vert cada arbre
y en quiscun arbre distints,
y cent de flors que embalsaman
ab llurs alens exquisits.

¡Oh naturalesa amiga,
imatge de l' Infinit,
per capir ta garridesa
no n' hi ha prou dels cinch sentits!

Per çò es ¡perdó, oh Primavera!
qu' esmentant tos atractius
t' opulencia embriagadora
á poch á poch m' ha ensopit.

L' hora y 'l saluet de l' aygua
convidavan á dormir;
un subech-n' ha duyt un altre,
fins que la son m' ha rendit.

II

Venturosament lo somni
descapdellantne son fil
m' ha mostrat un espectacle
consemblant; de sopte he vist

Una ampla afrau; revoltada
d' ayrosos puigs gegantins;

llurs penyals son y llurs cingles
de carboncles y safirs.

L' aygua gemada que 'n brolla
se replega y forma un riu,
que anguleja entre bells arbres,
uns fruytats, altres florits.

De rossinyols y calándries
n' hi voletejan á mils
que als passagers escometen
ab llurs cántichs més bonichs.

A cada banda de l' aygua
hi ha prades y jardins
ahont s' hi veu á ull badarse
les poncelles més gentils.

De pintades papallones
se n' hi troban un sens fi,
flors alades ab que l' ayre
la terra sembla escarnir.

A l' una prada hi pasturan
ovelles, xays y cabrits,
de là llet sobrant hi corre
una fontanella al mitx.

Daurades bresques regalan
dolça mel de romanins
ran d' una pedrolinada
de tota sort de confits.

Bells infants núus sobre l' herba
fan gran gatzara y brugit
solaçant,... quant de colp veuen
estols de lleons venir;

Gojosos les feres cridan,
elles s' hi atançan humils
y agafant llurs cabelleres
van cavalcant ab delit.

Tot mirant la cavalcada
que se allunya camps endins,

astorat vetx maravelles
que ni en somnis may s' han vist.

D' alcaçers, palaus y temples
no 'n vullau més, ni més richs;
de balls, jòchs y d' alegratges
no 'n cerquéu de més festius.

D' eternal benavirança
tot s' hi troba revestit,
de lo nou té la bellesa
y 'l misteri de lo antich.

¿Quín nom té aquesta encontrada?
¿quí governa aquest país?...
A uns prohomens venerables
per saberho m' encamin,

Y quant ja 'ls escometía,
sent un pes damunt el pit,
y sobtada me desperta
una besada ab pessichs.

III

M' enuja que 'm desxondescan
fentme tornar al mon trist;
mas vuy per primera volta
lo real trob més bonich.

Damunt l' anyell cavalcantne
sen es vengut lo meu nin,
y anyorant les moxonies
que li treya el meu dormir,

¡Pare!... m' ha dit abraçantme,
sos llabis als meus ha unit,
y ha embullat sa cabellera
ab mos cabells emblanquits.

La tendresa del afecte
m' esforç en va á reprimir;
vençut, dues grosses llágrimes
los ulls m' han enterbolit.

¡Oh si n' hi he fetes de festes!
 qui no 'u sab que 'u endevin...
 nova amor lo cor m' omplía
 fentme la Gloria sentir.

Al veure'u la maynadera
 s' ha anat allunyant de mí,
 fingint posarse enfeynada
 per por de ferme empeguir.

L' aviram tost l' ha seguida
 demanantli que 'ls pexís;
 y, entretant que 'ls ho prepara,
 un pollastre escanyolit,

Cresta llarga y coua curta,
 enfilat dalt d' un pedrís,
 sos primers *quetquerequechs*
 ab sò esquerdat ha esclafit.

Ella n' ha esclafit en riure,
 y encarantse ab l' Angelich,
 li pregunta per distraurem:
 —¿Sabs aquest gallet qué diu?

¿Sents que li respon la lloca
 ab son *cloch, cloch* dolorit?...
 Puix no 'u sabs vull explicarho
 y ho sabrás un altre pich.

Est pollet com es tan tendre
 no sab, com tú, ahont se viu,
 y ab sa veu enragullada
 ho va demanant axí:

¿Quin mon es aquest? pregunta,
 (y ha estrafet molt be 'l seu crit).
 Sa mare que se l' escolta,
 y se recorda sovint

D' aquelles males passades
 que la cuynera li fiu,
 baxant ab la ganiveta
 á matarli 'ls millors fills,

Tremolant: *Durará poch,*
durará poch, poch, li diu...
 Tres voltes la maynadera
 aquells *poch, poch* ha escarnit.

¿N' es pressagi d' una fossa
 aquèst eczemple infantil?...
 Consirós he pres l' escala
 remembrant aquell avís.

LO PESCADOR

Al cel no hi há una estrella,
A aquesta nit d' aguayt,
ni 's senten las tonadas
dels grills ni de las aus;
queixas y planys la tramontana exhala
ab lo seu fort embat,
encoratgint las onas
que udolan enfilantse pe 'l rocam.

Al fons de sa barraca
fumada y plena d' anys,
un vell pescador plora
aprop la llar sentat;
¡Plora mirant la bellugosa flama
dels tions espurnejants,
perque á esmentarli venen
las tristas recordansas d' un passat!

Estellas de sa barca,
sa barca de pescar,
son los tions que mulla
lo vell ab pló' amargant,
puig veu en ells las últimas despullas
de sa estimada nau,
que pantejant li contan
l' indefinida historia dels seus anys.

Recorda, contemplantlas,
lo dia benhaurat
en que, junt ab son pare,
la varen estrenar:

recorda 'l temps ditxós de jovinensa,
 quan en lo banch sentat,
 bogava ab fé y coratje
 al compás de los remes dels seus companys.

—
 Recorda las cantúrias
 d' aquella dolsa etat,
 de citas y de somnis,
 de testas y de balls;
 recorda las pesqueras delitosas
 que tants goigs li van dar,
 y l' argentada lluna
 de las serenas nits del mes de Maig.

—
 Després, de part de fora
 sentint los brams del mar,
 recorda las tempestas
 y 'ls espatechs dels llamps;
 y á cada nova espurna que s' escapa
 d' aquells tions flamants,
 de los seus ulls, bruzenta,
 rodola una altre llágrima al instant...

—
 Las últimas estellas
 de lo que fou sa nau,
 sas flamas ara oscilan
 y prest caliu serán...
 Lo vell barquer ab térvola mirada
 las guayta en pló' anegat,
 y ensemps qu' ellas s' apagan,
 damunt sas cendras lo vellet mort cau!

.....
 Al cel no hi há una estrella
 aquesta nit d' aguayt,
 ni 's senten las tonadas
 dels grills ni de las aus;
 de la ventada solsament s' escoltan
 las queixas y los planys,
 que ab los bramuls de l' ona
 entonan junts un himne funeral!

AGUSTÍ VALLS Y VICENS.

NOVAS

A heliografia que acompanya a aquest número es copia d'un dels quadros més celebrats de Roman Ribera. La titula son autor *La cuyna ambulat*, y es avuy una de las joyas més admiradas en las galerías del opulent nort-americá Sr. Stewart.

La major part de las obras de nostre pintor catalá están inspiradas en las costums de la classe treballadora francesa, valentli, l' ésser original en aquest género y 'l distingirse extraordinariament en la veritat de conjunt y detalls, lo gosar d' una envejable reputació de la qual tots los catalans debém estar orgullosos.

En un dels salons del Institut agrícola de S. Isidro, D. Francisco X. Tobella director del *Art del Pagés*, doná lo diumenje, dia 19 del actual, una conferencia agrícola sobre l' etzevara detallant tots los usos doméstichs é industrials que té tant útil planta. La conferencia fou escoltada ab gran entussiasme per tots los concurrents per la munió de datos intercalats en lo discurs llegit per lo Sr. Tobella y perque aquest no se serví, com tots los que l' havían precedit, de la llengua castellana, sempre exótica en nostre país y més encara per la classe agrícola, a la qual se dedican las conferencias que cada diumenje 's donan en aquell Centre.

Ha vist la llum pública *La Cartilla ilustrada de la viticultura y el arte de elaborar los vinos*, que acaba d' escriure l' Excm. senyor don Antoni Castell de Pons. Es una obra destinada á vulgarisar tan útils coneixements entre 'ls fabricants d' ayguardents, comerciants d' esperits, alumnos d' escolas elementals, capatassos d' explotacions agrícolas y culliters. Escrita ab forma dialogada pera millor facilitar y ab galanura d' estil, reuneix esta obra una munió de circumstancies pera lograr bé l' idea que 'l Sr. Castell de Pons tingué al escriurela, y si á aixó s' hi afegeix que vé ilustrada per 21 grabats y á que al final hi há algunas taulas de correcció aplicadas al pes alcohólich dels líquits espirituosos, resulta l' obra d' indispensable us pera tots los que tinguen que tractar ab vins ó alguns de sos productes. Felicitém al ex-director d' Agricultura per la publicacio de sa *Cartilla ilustrada*.

REYAL ACADEMIA DE BONAS LLETRES

En la sessió que per aquest Cos fou celebrada als 11 dels corrents, l'individu de número D. Joseph Pella y Forgas llegí un dels capítols de la *Historia del Ampurdá*, treball en lo qual fa anys que s'hi ocupa.

Se tracta en lo dit capítol dels *Orígens del feudalisme* en aquella comarca, y aquestos lo Sr. Pella 'ls exposa ab gran munió de datos y noticias peregrinas, presos de documents de la época que revelan l'estat polítich y social de aquella terra durant lo ix sigle y al mateix temps la influencia que hi anavan exercint las innovacions que portava la lluyta incessant en la que s'consolidavan los progressos de la reconquesta. Y aixó ho fa l'autor d'aytal manera, que son treball, ben lluny de oferir una aridesa enutjosa, qu' es defecte en que solen caurer las obras de erudició, brinda ab tots los atractius de una narració poética y abundosa de tota mena de bellesas. Y aixó es perquè l'autor recorrent com un artista la comarca que historia, los restos dels monuments arquitectónichs, los noms de las localitats, sencillíssimas indicacions consignadas en diplomas y escrituras, que passarian á un altre gayre bé sens adonarsen, li donan peu pera consideracions profundas, reflexions atinadas, y arrebat de fantasía que bo y sentho no perjudican gens lo fons de la veritat histórica.

Lo Sr. Pella al llegir son treball, se proposá sotsmetrer al judici de la Academia la bonesa de la forma que ha adoptada, pera que sa *Historia del Ampurdá*, sens mancar en lo més mínim á las condicions del género, estigués adornada de requisits que al donarla á llum la fessin popular. Las repetidas mostras de aprobació que doná la Academia, y l'acort d'aquesta pera que se'n donás compte, en los termes predits, de un treball que, si així s'pot dir, transporta al lector y al oyent á aquells temps llunyans y á aquella comarca, fentlos sentir la vida que llavors s'hi vivía, degueren revelarli que ha encertat en sa empresa, essent de desitjar que ben aviat la acabi, esperant la Academia que 'l fallo del públich confirmará completament sa opinió.—GAYETÁ VIDAL, A. S.

Barcelona 15 de Maig de 1878.

L'*Aureneta* setmanari catalá de Buenos Aires, després de tres mesos de descans, ha reaparegut á la llum ab més entusiasme que may y disposada, com en sa primera época, á recordar als nostres compatricis d'América las glorias patrias y á cultivar la llengua y literatura catalana en aquellas remotas regions. No cal dir l'entusiasme que sentim per l'ardor catalá de tots los redactors de L'*Aureneta*. á quina desitjem una llarga y próspera vida y creyém que entre nosaltres no serán pochos los que desitjin possehir los números de publicació tant entussiasta, á qual efecte poden dirigirse á la Secretaría del Club catalá de Buenos Aires ó bé donar avis á la administració de LA RENAIXENSA, la que s'cuidará d'avisarho á aquella redacció.

L'*Aureneta* surtirá cada diumenje en forma aproximadament igual á la de LA RENAIXENSA y contindrà 16 planas de las que 12 serán de text y quatre de quadros de costums, los que tindrán foliació apart y al any formarán un tomo de 200 planas quant ménos. Al final del tomo de *Quadros de costums* s'imprimirá la llista de suscriptors com á penyora que vol pagar la redacció als que l'ajudan en sa tasca.

En la *Il·lustració Itatiana* hem vist reproduhit lo cuadro de nostre llorejat artista 'l Sr. Masriera *La esclava*, que donárem en un dels passats números de LA RENAIXENSA.

Aqueixa obra figura en l'Exposició universal de París, ahont s'hi veu tambe lo *Cementiri* de 'n Urgell, del qual han fet grans elogis los periodichs francesos, entre altres *Le Gaulois*, que 'l compara ab los mellors paisatjes de l'escola flamenca.

Ha termenat la publicació de la obra *Mil y un epigramas catalans* que forma un volum de regulars dimensions, ab retratos dels principals escriptors satírichs.

L'empresa del teatro del Bon Retiro ha publicat lo cartell de las condicions de la vinenta temporada cómica, en la qual treballaran en aquell coliseu una companyia de declamació catalana, composta en sa major part d'actors del Teatro Catalá, y una de coreogràfica molt nombrosa y triada.

Entre las obras que 's posarán en escena n'hi ha dels Srs. Soier, Ubach, Riera, Feliu etc. De las primeras que s'estrenarán será una comedia en 2 actès de nostre col·laborador lo Sr. Riera y Bertran, titulada *Una orga de gats*.

La *Associació catalanista d'excursions científicas*, ha verificat ultimament duas escursions una á Vich, Sant Pere de Casserras, y 'l castell de Sabassona y l'altre á Cervelló y Sant Pons ahont se troban monuments artistichs de molta importancia.

Hem visitat la botiga-exposició de cuadros del Sr. Parés, ahont s'han contemplat aquestos dias tres novas magníficas obras d'art. L'estátua d'Hernan Cortés, de Vallmitjana, un cuadro representant una joveneta, titulat *Carmen*, del Sr. Gomez (Simon) y un paisatge del Sr. Masriera.

Un d'aquestos dias se reuniren varios artistas y literats pera tractar de la formació d'una Societat ó Centre que aplegue á tots los catalanistas.

Se nomená una comissió que está encarregada de redactar lo corresponent reglament.

Formant un llibret de 48 planas ha publicat D. Miquel M. Palá y Marquillas, una colecció de poesías que titula *Intimas y cantars*. Lo sentiment ab que en general estan escrites fa olvidar la falta de soltura en la versificació de que moltas adoleixen, aixis com la ausencia de novetat en los pensaments. Tot plegat, sa lectura es agradable.

Dos y un Sastre es lo titol de una pessa original de D. Francisco de A. Morull estrenada ultimament á Palamós.

Lo dia 8 del próxim juny fineix lo plasso per l'admissió de composicions al certámen humoristich *La Aranya*. Las composicions deuen ser remesas á la plasseta del Cegos de la Boqueria n.º 1, 1.º.

La Junta de la societat lo *Canal de Urgell* ha felicitat per medi d'un entusiasta comunicació á D. Artur Gallard, per sa poesia premiada en los Jochs Florals d'enguany.

D. Joseph M. Valls nos ha enviat impres en un cuadernet de 16 planas lo discurs que llegí en la sessió de distribució de premis del *Centre catalanesch recreatiu*.

Lo diumenje 26, á las cinch de la tarde, tingué lloch la distribució de premis del *Centro Graciense* en lo local que té aquesta societat en lo carrer Major de Gracia.

Després del discurs del President, Sr. Cuspinera, notable per sa erudició y bon gust, y de la memoria del Secretari Sr. Catarineu, se passá á obrir los plechs y llegir las poesías per l'ordre següent:

Flor natural, *Aubada*; primer accésit *La Margaridoya*; abduas de D. Eduard Vidal y per ell llegidas; segon accésit *La copa*, de D. Antoni Careta, també llegida per son autor.

Sagell de cornalina y plata, *Preguntas y respostas*, de D. Frederich Soler, que llegí 'l Sr. Fontova. Primer accésit *La festa del Roser*, de D. Lleó Fontova, per ell llegida y segon accésit anónim.

Lliri de plata. *Independencia*, y accésit *La bandera de Santa Eularia*, las duás de D. Francesch Ubach, llegidas per los Srs. Gres y Blanch.

Lira d' or y plata. *Redempció*, de D.ª Dolors Moncerdá, llegida per lo Sr. Blanch. Primer accésit *Plany*, llegida per son autor don Enrich Franco, y segon anónim.

Ploma de plata. *Cansó del treball*, de D. Joseph Verdú, llegida per lo Sr. Blanch, y accésit *La Cansó del torner*, de D. Antoni Careta, qu' ell llegí.

Pensament d' or y plata. *Lo malehit*, de D. Manel Casademunt, que llegí 'l Sr. Catarineu; accésit *A...*, llegida per son autor D. Joseph Garriga.

Fou reyna de la festa la senyoreta D.ª Clara Camarassa.

Després del discurs de gracias en vers del Sr. Puigjaner, se improvisá un ball molt lluhit.

Lo Mestre en Gay Saber D. Francesch Pelay Briz, ha tingut lo greu pesar de perdre á sa molt volguda mare. Nos associem al just sentiment del apreciat escriptor catalá.

Ab lo títol de *Flors d'enguany* ha publicat D. Ferran Rodriguez y Masdeu, un *aplech de poesías escullidas* de diversos poetas catalans, entre 'ls quals figuran, además de las Sras. Armengol, Bellloch y Valldaura, los mestres en Gay Saber Balaguer, Blanch, Briz, Rosselló, Soler y Calvet. S' hi veuhen també las firmas de Mossen Verdguer, Aulés, Franquesa, Bartrina, Milá, Labaila, Llombart, Martí, y algunas otras ménos conegudas en la república de las letras catalanas.

La índole d' aquesta Revista 'ns priva de fer més que anunciar la rebuda del libre publicat ab lo títol de *El Bú del socialismo y la union de la democracia*, per l' infatigable escriptor federalista don Serafi Olave y Diez. Com á bon navarro, 'l Sr. Olave es acerrim defensor de la organizació federal d' Espanya baix la base de la tradició histórica, y sa darrera publicació está inspirada en aquesta idea.

Hem rebut també un folleto publicat per D. Francisco de Asis Condemines, mestre titular de la Escola superior de Cervera, hont se apuntan algunas indicacions sobre quinas deuen ser las bases d'

una lley d' instrucció pública. Encara que no sobrat d' ideas noves ni de consideracions originals, lo treball del Sr. Condemines es recomanable.

En altre número nos ocuparem per extens dels certámens celebrats últimament á Montpeller. Sabém que han sigut premiats de Catalunya los Srs. Balaguer (Andreu), Careta, Coca, Martí Folguera, Matheu, Montserrat, Reventós, Riera y Ubach.

D. Joan Maluquer y Viladot ha publicat en un volum de 64 planas edició elzeviriana, l' estudi sobre 'l Teatre Catalá, que obtingué menció honorífica en los Jochs Florals de 1876.

Le roman de Blanquerna. Notice d' un manuscrit du XIVe siècle appartenant á la bibliothéque de M. C. Piot (Paris). Ab aquest titol ha publicat Mr. Alfredo Morel-Fatio en las páginas de la *Romania*, un estudi de la tan celebrada novela de Ramon Lull, mes coneguda per *Blanquerna*, al qual acompanyan varios fragments comparats ab l' edició de Valencia de 1521, y, per lo que toca al comens del *libre de amich y de amat*, també ab la edició llatina del any 1505. La copia del ms. Piot, sembla per sa forma, esser deguda á mans provençals.

L' ilustrat bibliotecari de la ciutat de Marsella Mr. V. Lieutaud, obsequiá als escriptors catalans en sa visita á Barcelona, donantlos un opúscul titolat «*La vida de S. Amador*» que acaba de publicar y consisteix en una primorosa edició d' esta llegenda catalana, precedida d' una erudita noticia, aclarada per la traducció francesa enriquida ab un facsimil del manuscrit del segle XIV que la conté, existent avuy dia en la biblioteca pública qu' está á son cárrech. De mes á mes dona á llum alguns fragments en vers catalá, també notables.

SUMARI

ANTONI DE BOFARULL.	Renuncia de majoral dels felibres.	393
S. SANPERE Y MIQUEL.	Origens y fonts de la nació catalana.	397
JOAQUIM SALARICH.	Un desafio á mort.	414
MARIAN AGUILÓ.	La sesta.	419
AGUSTÍ VALLS VICENS.	Lo pescador.	426
	NOVAS.	428
	LLIBRE DE COSES ASSENYALADES (folletí).	